

باسمه تعالی

عنوان:

بررسی نیازهای آموزشی عشایر بهره بردار پایاب سد ارسباران در زمینه زراعت آبی و باغبانی

نویسندگان:

صمد مغانی، نادره قاسمی، میر محمود موسوی و دکتر سید داود حاجی میررحیمی^۱

---

^۱ به ترتیب: کارشناس ارشد سازمان جهادکشاورزی آذربایجان شرقی و عضو گروه مدیریت و توسعه کشاورزی مرکز آموزش عالی امام خمینی وزارت جهادکشاورزی

چکیده:

امروزه برنامه توسعه زندگی عشایر کشور بر اساس دو محور «اسکان عشایر داوطلب» و «ساماندهی عشایر کوچنده» تنظیم شده و اجرا می گردد. با توجه به اینکه بر اساس مطالعات انجام شده، ۸۸ درصد عشایر منطقه قره قیسه استان آذر بایجان شرقی داوطلب اسکان هستند، سد ارسباران در این منطقه با هدف اسکان، افزایش رفاه و درآمد عشایر پایاب آن احداث شده است. ظرفیت این سد ۲۵ میلیون مترمکعب بوده که با بهره برداری از آن بیش از ۳۲۰۰ هکتار از اراضی دیم پایاب آن به اراضی آبی تبدیل خواهد شد. ۶۰ درصد اراضی برای زراعت و ۴۰ درصد برای باغ در نظر گرفته شده و امکان اسکان و بهره برداری عشایر ۱۲ قشلاق پایاب، شامل ۶۰۷ خانوار با جمعیت ۳۴۶۰ نفر فراهم خواهد آمد. بر اساس مطالعات انجام شده و با توجه به شرایط اقلیمی، کیفیت منابع آب و خاک و برنامه های توسعه منطقه، کشت محصولات زراعی (گندم، جو، یونجه، ذرت علوفه ای، پنبه، آفتابگردان، نخود و گوجه فرنگی) و محصولات باغی (انگور، بادام، زردآلو، فندق، سیب، آلبالو و گیلاس) در پایاب سد توصیه شده است. با توجه به اینکه این عشایر تاکنون تنها به صورت سنتی، به گوسفند داری و زراعت دیم اشتغال داشتند، فاقد دانش و مهارت کافی برای تحقق اهداف برنامه های ذکر شده هستند. بنابراین لازم است تواناییهای فنی و حرفه ای آنها ارتقا یافته و آموزشهای لازم را دریافت کنند. نبود اطلاعات جامع از نیازهای آموزشی عشایر در زمینه های یاد شده مسئله اصلی تحقیق حاضر است. پس مطالعه حاضر با هدف بررسی نیازهای آموزشی بهره برداران در زمینه زراعت آبی و باغبانی انجام شد. روش تحقیق پیمایشی بوده، جامعه آماری شامل عشایر داوطلب اسکان ۱۲ قشلاق پایاب سد ارسباران می باشد. با استفاده از فرمول کوکران و با روش نمونه گیری تصادفی ساده، ۱۲۰ نفر انتخاب شد و داده ها با استفاده از پرسشنامه و از طریق مصاحبه جمع آوری شده است. نتایج بدست آمده نشان می دهد که نیاز آموزشی بهره برداران به ترتیب اولویت، در زمینه زراعت «ذرت علوفه ای»، «پنبه» و «یونجه» بسیار بالا و «گندم و جو»، نسبتاً ضعیف و «گوجه فرنگی»، «آفتابگردان» و «نخود» ضعیف است. همچنین نیاز آموزشی آنها به ترتیب اولویت در زمینه باغبانی محصولات «زردآلو»، «سیب»، «بادام» و «فندق»، نسبتاً ضعیف و «انگور» و «آلبالو و گیلاس»، ضعیف می باشد.

کلید واژه ها: نیاز آموزشی، نیاز سنجی آموزشی، عشایر بهره بردار پایاب سد ارسباران، ساماندهی عشایر، زراعت آبی و باغبانی

مقدمه:

جامعه عشایر کشورمان متشکل از ۱۰۱ ایل و ۵۹۸ طایفه مستقل و ۱/۵ میلیون عضو کوچنده، یکی از بزرگترین گروههای قومیتی کشور را تشکیل می دهد. قلمرو کوچ و استقرار آنها گستره وسیعی بالغ بر ۹۶۳ هزار کیلومتر (۵۹ درصد مساحت ایران) را تشکیل می دهد. از سویی دیگر عشایر ایران با داشتن ۲۴ میلیون رأس دام و ۴۵۰ هزار هکتار اراضی کشاورزی و ۲۰ هزار هکتار باغ نقش قابل توجهی در تأمین مواد دامی، لبنی و کشاورزی دارند. بدلیل تولید بیش از ۳۰۰ هزار نوع مصنوعات دستی که بیش از ۱۲۰ هزار میلیارد ریال ارزش افزوده تولید می کنند (احمدی، ۱۳۸۳).

استان آذربایجان شرقی نیز با دار بودن اقلیم متنوع مراتع و جنگلهای سر سبز و نیز کوههای مرتفع یکی از استانهای عشایرنشین کشور محسوب گشته و براساس نتایج سرشماری عشایر کوچنده کشور در سال ۱۳۸۷، جمعیت عشایر استان در دوره بیلاقی ۱۳,۳۹۵ خانوار بالغ بر ۷۰,۵۷۷ نفر و در دوره قشلاق ۸۰,۹۷ خانوار با ۴۳,۸۵۷ نفر می باشد. این استان در فصل بیلاقی ۶/۴۶ درصد و در فصل قشلاق ۳/۹۹ درصد از کل جمعیت عشایر کشور را به خود اختصاص داده است. (گزیده نتایج طرح سر شماری اجتماعی اقتصادی عشایر کوچنده کشور ۱۳۸۷)

عشایر این استان شامل ۱۲ ایل ارسباران و ائل سون و ۹ طایفه مستقل در دوره بیلاقی و ۲ ایل (ارسباران و ائل سون) و ۷ طایفه مستقل در دوره قشلاقی می باشد. (گزارش مصور عملکرد دوره های آموزشی و ترویجی اداره کل امور عشایر استان آ-ش).

جامعه عشایری با اینکه نقش عمده ای در تولید بویژه تولیدات دامی و پیشرفت و توسعه کشور دارد، ولی در مسیر توسعه نسبت به سایر جوامع عقب افتاده و از رفاه و درآمد کمی برخوردار است. در گذشته غالباً علت عقب ماندگی این جامعه رابه شیوه زندگی و تولید آنها نسبت می دادند و به همین دلیل در برنامه های توسعه مناطق عشایری نیز، اسکان را ضرورت توسعه دانسته و آنها را مجبور به اسکان می کردند. همچنین اسکان اجباری در گذشته اکثرآبه دلایل سیاسی بوده و شرایط اقتصادی و اجتماعی عشایر را مورد توجه قرار نداده اند. این رویه تا حدودی باعث فرو پاشی نظام عشایری شد و مشکلات فراوانی را ایجاد کرد. اما برخی صاحب نظران موافق رویه کوچ نشینی دلیل ضعف نظام عشایری را توزیع ناعادلانه و عدم دسترسی به امکانات، تسهیلات و منابع می دانند.

بررسی بیانیه همایشهای مختلف اجرا شده در زمینه ساماندهی و توسعه جامعه عشایر کشورمان نشان می دهد که محققان، کارشناسان و صاحب نظران به این نتیجه رسیده اند که برای اینکه برنامه های توسعه زندگی عشایر موفق شوند باید اصول اساسی زیر در آنها رعایت گردند (از بیانیه همایش ملی ساماندهی عشایر ایران، ۱۳۸۳):

انتخاب شقوق توسعه (ادامه کوچ نشینی، رمه گردانی و اسکان) ارادی و اختیاری باشد؛

شکل تشویقی و ترغیبی داشته باشد؛

تحقق آنها تدریجی و توأم با اندیشه باشد.

البته امروزه بسیاری از عشایر به دلایل گوناگون تمایل به یکجانشینی دارند که غلامرضا فروزش، وزیر سابق جهاد سازندگی (۱۳۷۲)، متن سخنرانی در کنفرانس بین المللی عشایر و توسعه) یکی از آن دلایل را به شکل زیر تحلیل کرده است:

مساحت مراتع عشایری کشور حدود یک سوم مساحت کل مراتع کشور است. اگر قرار باشد سیاست احیاء و حداکثر بهره برداری از مراتع کشور طی ۲۰ سال آینده اعمال شود، تا سال ۱۳۹۰ نمی تواند بیش از ۱۸ تا ۲۰ میلیون واحد دامی در منطقه عشایری نگهداری شود. با احتساب ۱۰۰ واحد دامی برای هر خانوار، حداکثر ۲۰۰ هزار خانوار عشایری کوچنده تا این سال می توانند بر پایه دامداری متکی بر مرتع امرار معاش کنند. با توجه به رشد کنونی جمعیت عشایری، تعداد خانوارهای عشایر تا سال مزبور به حدود ۳۲۰ هزار خانوار خواهد رسید. از

این سو ۱۲۰ تا ۱۴۰ هزار خانوار عشایر کوچنده نخواهند توانست بر پایه دامپروری متکی بر مراتع امرار معاش کنند و به این جهت لازم است به نحوی از بخش درآمد عشایری کوچنده به بخش های درآمدی دیگر رانده شوند. در استان آذربایجان شرقی نیز طرح عملیات اجرایی اسکان عشایر به منظور اسکان عشایر داوطلب اجرامی گردد و اجرای پروژه های عمرانی وزیر بنائی مانند احداث سد، بند، تاسیسات پمپاژ، شبکه های آبیاری و زهکشی اراضی، بهسازی کانون های توسعه، راه، فضای آموزشی و عملیات آبخیزداری در راستای اهداف این طرح انجام می گیرد (گزارش سیمای جامعه عشایر استان از اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی، ۱۳۷۹).

مسئولین و برنامه ریزان استان بر اساس تمایل ۸۸ درصد عشایر منطقه قره قیه که داوطلب اسکان هستند (تقوی، ۱۳۷۳) و با در نظر گرفتن شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منطقه سداسباران را با هدف اسکان و افزایش رفاه و درآمد عشایر پایاب آن احداث کرده اند.

ظرفیت این سد ۲۵ میلیون مترمکعب بوده که با بهره برداری از آن بیش از ۳۲۰۰ هکتار اراضی دیم پایاب آن به اراضی آبی تبدیل خواهد شد. ۶۰ درصد اراضی برای زراعت و ۴۰ درصد برای باغ در نظر گرفته شده و امکان اسکان و بهره برداری عشایر ۱۲ قشلاق پایاب، شامل ۶۰۷ خانوار با جمعیت ۳۴۶۰ نفر فراهم خواهد آمد. همچنین الگوی کشت و سیستم های آبیاری مناسب این اراضی بر اساس مطالعات انجام شده انتخاب و پیشنهاد گردیده است.

برنامه های توسعه ای پایاب سد اسباران شامل :

۱- جایگزینی پرورش گاو با پرورش گوسفند.

۲- تشویق و ترغیب بهره برداران به احداث باغ

۳- تشویق و ترغیب بهره برداران به زراعت آبی، می باشد.

با توجه به اینکه این عشایر تاکنون تنها به صورت سنتی، به گوسفند داری و زراعت دیم اشتغال داشتند، فاقد دانش و مهارت کافی برای تحقق اهداف برنامه های ذکر شده هستند. بنابراین لازم است توانایی های فنی و حرفه ای آنهار تقیافته و آموزش های لازم را دریافت کنند.

قبل از طراحی و اجرای برنامه های آموزش و ترویج بهره برداران، ضروری است که میزان دانش و آگاهی آنها در زمینه های مورد نیاز تعیین شده و نیاز آموزشی آنها سنجیده شود.

اگر نیاز آموزشی عشایر بهره بردار منطقه مورد مطالعه در زمینه زراعت آبی و باغبانی شده و اولویت بندی شود، مسئولین و برنامه ریزان ترویج و آموزش کشاورزی با استفاده از نتایج این طرح خواهند توانست برنامه های خود را دقیق و به آسانی تدوین کرده و برای اجرای این برنامه ها، به موقع امکانات، سرمایه و مواد آموزشی لازم را تهیه کنند. در نتیجه از اتلاف زمان، سرمایه و امکانات جلوگیری شده و این برنامه ها زودتر و بیشتر به اهداف خود خواهند رسید.

- بنا برین این تحقیق با هدف کلی «شناسایی و تعیین نیازهای آموزشی عشایر بهره بردار پایاب سد اسباران در زمینه های زراعت آبی، باغبانی» و اهداف جزئی «بررسی ویژگی های فردی، حرفه ای و اجتماعی عشایر بهره بردار»، «تعیین نیاز آموزشی عشایر مورد مطالعه در زمینه زراعت آبی (گندم، جو، یونجه، ذرت علوفه ای، پنبه، آفتابگردان، نخود و گوجه فرنگی)»، «تعیین نیاز آموزشی عشایر مورد مطالعه در زمینه باغبانی (انگور، بادام، زردآلو، فندق، سیب، آلبالو و گیلاس)» و «اولویت بندی نیازهای آموزشی عشایر مورد مطالعه در زمینه باغبانی و زراعت محصولات مورد مطالعه» انجام یافت.

علی بیگی و زر افشان (۱۳۸۷) به نقل از مونتر (۱۹۹۷) می نویسد، به کمبودی که شخص یا گروهی نسبت به استاندارد مطلوب احساس کند، نیاز گفته می شود. ویتکین و آلتسچولد (۱۹۹۵) معتقد هستند که بررسی نیازها باید در سه سطح انجام شود، سطح اول مربوط به دریافت کنندگان خدمات در سیستم مثل دانشجویان، مروجان و تولید کنندگان، سطح دوم مربوط به برنامه ریزان و سیاستگذاران که ارایه دهندگان خدمات، آموزش و تکنولوژی هستند. و سطح سوم مربوط به منابع و تسهیلات مثل ساختمانها، ابزار و تکنولوژی است. (جنینقز و دیگران، ۲۰۰۷)

بعضی نیازها به سبب درک فاصله بین وضع موجود متعارف و وضع نامطلوب حاصل شده به دلیل عوامل غیر قابل کنترل طبیعی به وجود می آیند. در این حالت، سعی گروه مورد نظر (کشاورزان) در این است که با به کارگیری علوم و دانش نو و بومی، خود را از وضع نامطلوب نجات داده و خود را حداقل به وضعی برسانند که سالها در آن قرار داشته اند. به عنوان مثال، ورود یک آفت ناشناخته، در این حالت هریک از دو وضعیت یک در جه نزول می کنند، به این معنا که وضعی که سالها متداول بوده به عنوان وضع مطلوب قلمداد می شود و وضع نامطلوب ایجاد شده به عنوان وضع موجود تلقی می گردد. در اینجا انگیزه کشاورزان برای انجام هر گونه اقدامی در جهت تغییر وضعیت، زیادتر از حالت قبل است زیرا که وضع مطلوب متصور همان وضعیتی است که مدت ها به صورت عینی تجربه شده و کشاورزان در آن زندگی نموده اند البته اگر دامنه مشکل وسیع (سیل، خشکسالی و زلزله و ...) و جبران آن غیر عملی باشد ممکن است باعث بروز تغییرات عمده در زندگی کشاورزان آن منطقه شده و عوارضی چون ترک شغل کشاورزی و ... را به دنبال داشته باشد. در واقع می توان ابراز داشت که تغییرات علمی، تکنولوژیکی و شرایط طبیعی از عوامل تعیین کننده نیازها می باشند (شعبانعلی فمی، ۱۳۸۰).

به منظور کمک به تحول و تطور الگوهای رفتاری عشایر پیشنهاده گردیده است تا از طریق طرح و اجرای فعالیتهای آموزش فنی بتوان مناسب ترین الگوها و شیوه های مناسب پیشرفته تولید را جایگزین الگوهای سنتی و معیشتی و یا شیوه ها و مراودات کهنه تولید نمود، و ضمن افزایش عملکرد و ارتقاء سطح در آمد خانوارها و رونق بخشیدن به نظام اقتصاد عشایری، همزمان از طریق طرح و اجرای برنامه های مکمل آموزشهای فرهنگی به توسعه، تقویت الگوهای رفتار داخلی افراد مانند تفکر، معرفت و دیگر جریانهای ذهنی پرداخت (شهبازی، ۱۳۷۰).
نیازسنجی از دهه ۱۹۷۰ مورد توجه قرار گرفته و عموماً از سه انگیزه سرچشمه می گیرد:

۱) از دیدگاه انسانی و بشر دوستانه: انسان ها چه چیز نیاز دارند تا خوشبخت شوند
۲) سیاست: ثبات یک جامعه در حد زیادی به این امر وابسته است که تا چه حد نیازهای افراد آن جامعه ارضاء شده است.

۳) اقتصادی:

الف - تعیین میزان تقاضا

ب - به جهت انحراف نیازها و متمرکز کردن آنها روی کالاهایی که قبلاً تولید شده و یا در شرایط اقتصادی یک کشور قابلیت تولید دارند.

هر جامعه ای مجبور است برای ادامه حیات و ثبات خویش، نیازهای موجود در آن جامعه را بشناسد و براساس آنها برنامه ریزی نماید و در رابطه با اهداف آن جامعه در جهت ارضاء نیازها بکوشد. (رفیع پور، ۱۳۶۴)
منابع زیر برای تعیین استانداردها و تطابق آن با وضع موجود می تواند مورد استفاده قرار گیرد (شعبانعلی فمی، ۱۳۸۰):

- در سنجش نیازهای دانشی کشاورزان؛ منابع علمی و نتایج تحقیقات محلی: بهتر است تحقیقات محلی در منابع علمی گنجانیده شوند.

- در سنجش نیازهای نگرشی؛ تحقیقات بین المللی، هنجارهای اجتماعی، مذهب، نظرهای کارشناسی و کتابهای علمی از منابع اصلی هستند که حد مطلوبیت یک نگرش را تعیین می کنند.

- در سنجش مهارت ها، نظرهای کارشناسی و منابع علمی (واحدهای تحقیقاتی باید به این امر مهم توجه خاصی داشته باشند). در این تحقیق پس از بررسی روشهای مختلف نیازسنجی آموزشی، تکنیک آزمون به عنوان روش اساسی مورد استفاده قرار گرفته است.

آزمون میتواند کتبی یا شفاهی یا عملی باشد. اگر فرد یا افراد مورد نظر در آزمون از نظر دانش، مهارت یا رفتار مطلوب در زمینه خاصی نارسایی داشته باشد، بوسیله آزمون معین می گردد. یکی از مهمترین روشهای مبتنی بر آزمون، وظایف آزمون کلیدی است. در این تکنیک بررسی مجموعه ای از شرح و وظایف یا انتظارات شغلی

مکتوب، آزمون تهیه می شود و از افراد متصدی شغل خواسته می شود به سؤالات پاسخ دهند. سؤالاتی که فرد قادر به پاسخگویی آن نباشد، نیازهای آموزشی وی را تشکیل می دهد. محاسن استفاده از این تکنیک آن است که می تواند برای شناسایی کمبودهای دانشی مفید باشد، همچنین انجام آن ساده و کم هزینه می باشد. معایب استفاده از این تکنیک در تعیین نیازهای آموزشی عبارت است از: اولاً آزمون قابل اعتبار اغلب در دسترس نبوده و ثانیاً طراحی آزمون بسیار مشکل است (حسینی نیا، ۱۳۷۹).

سوارز (Sowars, 1990) معتقد است که بجای اینکه سعی شود بر الگوی خاصی از نیازسنجی تأکید شود، میتوان عناصر و چارچوبهای مشترکی برای تمام طرحهای نیازسنجی برشمرد:

الف) تدارک برای نیازسنجی؛ شامل مراحل زیر است:

۱) تصمیم گیری در خصوص ضرورت نیازسنجی، ۲) مشخص کردن اهداف نیازسنجی، ۳) تعیین حوزه مورد مطالعه، ۴) تعیین جامعه مورد نظر برای بررسی و ۵) مشخص کردن افراد شرکت کننده در نیازسنجی

ب) تدوین اهداف و تعیین استانداردها برای نیازسنجی:

در نیازسنجی آموزشی، هدفهای آموزشی بعنوان استاندارد در نظر گرفته می شوند و وضعیت موجود با آنها مقایسه می شود. فرآیند مشخص کردن اهداف شامل شناسایی افرادی است که باید در تعیین هدفها مشارکت کنند و نیز درگیر کردن آنها در جریان نظرسنجی است. دو روش تعیین اهداف عبارتند از:

۱) تدوین مجموعه ای از اهداف و ۲) انتخاب هدفها از فهرستهای قبلی (در صورت وجود)

نوع دیگر از استانداردهایی که اغلب برای تعیین نیازهای آموزشی مورد استفاده قرار می گیرد، فرمها هستند. این فرمها مربوط به آزمون های استاندارد شده هستند. در این حالت نیازها از طریق مقایسه عملکرد در آزمونها با فرمها بدست می آیند. سطح حداقل رضایت فیزیکی یکی دیگر از استانداردهایی است که در نیازسنجی مورد استفاده قرار می گیرد.

ج) طرح نیازسنجی:

طرح خوب نیازسنجی، طرحی است که در آن حوزه نیازسنجی بطور صریح تعریف و مشخص می شود این کار مستلزم تعیین مقاصد و اهداف مطالعه، قلمرویی که در آن نیازها سنجدیده می شوند و نوع نیازهایی که باید شناسایی شوند، است.

سه مسأله اساسی در این مرحله عبارتند از:

۱) مشخص کردن مناسبترین روشهای جمع آوری اطلاعات، ۲) چگونگی تجزیه و تحلیل اطلاعات، ۳) نحوه گزارش دهی نتایج

در برخی از نیازسنجی ها پاسخ به سؤالات فوق به اهداف نیازسنجی و قلمرو مورد مطالعه بستگی دارد.

د) تعیین اولویت نیازها:

برای اولویت بندی روشهای زیر مورد استفاده قرار می گیرد:

۱) تنظیم و رتبه بندی اطلاعات برحسب اهمیت آنها، ۲) میزان شکاف یا فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب، ۳) استفاده ترکیبی از دو روش فوق

ه) استفاده از نتایج:

هر طرح نیازسنجی معمولاً یا برای برنامه ریزی و یا برای حل مسأله خاصی انجام می شود و یا آنکه جهت ارزشیابی فعالیتهای آموزشی می باشد. (حسینی نیا، ۱۳۷۹)

نتایج تحقیق انصاری (۱۳۸۵) بیانگر آن است که: میزان نیازهای آموزشی - ترویجی کیوی کاران در کلیه مراحل کشت کیوی؛ اعم از احداث باغ، کاشت، داشت، برداشت و انبارداری در حد متوسط به بالا میباشد. بین متغیرهای؛ سطح تحصیلات، سابقه کشت کیوی، سطح کشت کیوی، تماس با کارکنان جهاد کشاورزی، تماس با مروجان،

استفاده از کلاسهای آموزشی و ترویجی، استفاده از مجلات و نشریات آموزشی و مشاهده فعالیت سایر کیوی کاران با متغیر وابسته میزان نیازهای آموزشی - ترویجی کیوی کاران رابطه معکوس وجود دارد ولی بین متغیر دسترسی به مناطق شهری با متغیر میزان نیاز آموزشی رابطه مثبت وجود دارد. ضمن اینکه بین متغیرهای سن، درآمد، تعداد افراد تحت تکفل، عملکرد محصول کیوی، استفاده از برنامه های آموزشی رادیو و تلویزیون با متغیر میزان نیاز آموزشی رابطه ای مشاهده نمیگردد.

نتایج بدست آمده از تحقیق نصیرائی (۱۳۸۴) نشان میدهد که: بین میزان درآمد زنان روستایی از فعالیتهای زرشک کاری، تشخیص زمان برداشت توسط زنان روستایی، نحوه خشک کردن زرشک توسط زنان روستایی، ملاحظات بعد از برداشت و نحوه بسته بندی زرشک توسط زنان روستایی و نیازهای آموزشی - ترویجی آنان جهت بهینه سازی برداشت زرشک رابطه معنی داری وجود دارد و وضعیت تأهل زنان روستایی و نحوه برداشت زرشک توسط زنان روستایی بر نیازهای آموزشی - ترویجی آنان جهت بهینه سازی برداشت و فرآوری محصول زرشک موثر می باشد.

خضریو (۱۳۸۲) تحقیقی را با عنوان « بررسی نیازهای آموزشی و ترویجی زنان روستایی استان آذربایجان غربی انجام داده و نتایج آن را به شکل زیر بیان کرده است :

- بین مقدار زمین و تعداد دام و میزان نیازهای آموزشی و ترویجی زنان روستایی رابطه مثبت و معنی دار وجود داشته است.

- متغیر میزان مشارکت در فعالیتهای کشاورزی ، متغیر میزان مشارکت در تصمیم گیریهای مربوط به امور تولیدی و متغیر قومیت بر میزان نیازهای آموزشی و ترویجی زنان روستایی موثر بوده اند.

متغیرهای شغل اصلی سرپرست خانوار ، سطح سواد ، سرپرست خانواده ، میزان مشارکت در تصمیم گیریهای مربوط به امور تولیدی و میزان تماس با مروجان دارای اولویت اول در تأثیر گذاری بر روی متغیر وابسته بوده اند.

مانی (۱۳۷۸) در تحقیقی با عنوان «بررسی نیازهای آموزش زنان روستایی در زمینه فعالیتهای کشاورزی (زراعی و باغی) و صنایع تبدیلی در روستاهای تابعه استان اصفهان» نتایج زیر را بدست آورده است :

- زنان روستایی درمورد آماده کردن زمین برای کشت محصولات مختلف اطلاعات کمی دارند.

- در مرحله کاشت محصولات زراعی بیشترین نیاز آنان به آموزش در زمینه نحوه صحیح بوجاری بذور و انتخاب بذر سالم و مناسب برای کشت و همچنین نحوه صحیح ضد عفونی کردن بذر و میزان مناسب مصرف بذر است .

- در مرحله داشت محصولات باغی و زراعی بیشترین نیاز آنان به آموزش در زمینه زمان مناسب و روش صحیح وجین و تنک کردن محصولات و همچنین شناخت آفات و بیماریها و روشهای مبارزه با آن اختصاص دارد.

- در مرحله برداشت و پس از برداشت بیشترین نیاز به آموزش در زمینه زمان مناسب برداشت و درو محصولات و چیدن میوه جات و نحوه صحیح نگهداری محصولات و تبدیل آن ذکر شده است.

- در زمینه صنایع تبدیلی به ترتیب اولویت نیاز به آموزش در زمینه تهیه و نگهداری انواع کمپوت ، ترشیجات ، شوری ، مربا ، سرکه ، آبغوره و انواع رب ذکر گردیده است.

مواد و روشها:

این تحقیق بر اساس اهداف تحقیق از نوع توصیفی و بر اساس روش گردآوری داده ها از نوع پیمایشی می باشد. عمده ترین وسیله جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه همراه با مصاحبه است که پرسشنامه طراحی شده شامل سه بخش بود:

بخش اول؛ سوالات مربوط به ویژگیهای فردی، حرفه ای و اجتماعی بهره برداران و دو بخش دیگر سوالات مربوط به بررسی نیازهای آموزشی بهره برداران در زمینه های زراعت آبی و باغبانی محصولات مورد مطالعه می باشد.

متغیرهای مستقل عبارتند از ویژگیهای فردی و حرفه ای بهره برداران (سن، نام قشلاق، تحصیلات، روش زندگی، زمین زراعی دیم، میزان تولید محصول زراعی، تعداد دام بزرگ، تعداد دام کوچک، میزان زمین پایاب سد، میزان مفیدی دوره ها، میزان رضایت از زراعت، میزان رضایت از دامداری، میزان رضایت از شیوه زندگی، منبع کسب دانش و مهارت زراعت، اطلاع از محصولات زراعی توصیه شده، اطلاع از محصولات باغی توصیه شده و دیدگاه آنها نسبت به تاثیر سد در منطقه) و متغیرهای وابسته میزان دانش (نمره) بهره برداران در زمینه زراعت آبی و میزان دانش (نمره) بهره برداران در زمینه باغبانی می باشد.

برای رتبه بندی نیازهای آموزشی بهره برداران در دوزمین مورد مطالعه از شیوه رایجی که در طرحهای نیازسنجی آموزشی و ترویجی کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد، استفاده شده است. در این شیوه با توجه به میزان اهمیت موضوع رتبه نیاز آموزشی تعیین می شود. در این روش قدر مطلق تفاضل «اهمیت موضوع» از «میزان دانش فرد در باره موضوع»، در «اهمیت موضوع» ضرب می شود و عدد بدست آمده رتبه نیاز را نشان می دهد (حاجی میر رحیمی، ۱۳۸۲).

جامعه آماری شامل عشایر بهره بردار (داوطلب اسکان) ۱۲ قشلاق پایاب سدارسباران در سال ۱۳۸۶ است. و شامل ۶۰۷ خانوار با جمعیت ۳۴۶۰ نفر می باشد. قابل ذکر است که این عشایر مالک زمین در این پایاب هستند و با زمین به آنها واگذار خواهد شد و آنها فعالیت شغلی خود را از پرورش گوسفند و زراعت دیم به فعالیتهای زراعت آبی، باغبانی و پرورش گاو تغییر خواهند داد.

بر اساس فرمول کوکران از ۶۰۷ نفر بهره بردار تعداد ۱۵۰ نفر نمونه انتخاب شده که با استفاده از فرمول تعدیل به ۱۲۰ نفر کاهش یافته است و برای نمونه گیری از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است. ضریب القای کرونباخ سوالات مربوط به موضوعات زراعت عمومی، زراعت تخصصی، باغبانی عمومی و باغبانی تخصصی به ترتیب برابر با ۰/۸۸، ۰/۶۲، ۰/۷۴ می باشد که حاکی از آن است که پرسشنامه مورد استفاده با دقت زیادی اندازه گیری می کند.

برای تعیین اعتماد پرسشنامه و آزمون از نکته نظرات و دیدگاه های محققان و کارشناسان مربوطه استفاده شده است.

سطح اهمیت محصولات زراعی و باغی بر اساس میزان درصد کشت توصیه شده (گزارش گزینه منتخب شبکه آبیاری و زهکشی اراضی پایاب سد ارسباران شرکت مهندسی جهاد، ۱۳۸۰) به شکل جدول زیر تعیین گردیده است.

جدول شماره (۱) سطح اهمیت محصولات زراعی و باغی بر اساس میزان درصد کشت توصیه شده

میزان اهمیت	درصد کشت محصولات باغی	درصد کشت محصولات زراعی
۱	۱-۳	۵-۶
۲	۳/۱-۵	۶/۱-۷
۳	۵/۱-۷	۷/۱-۸
۴	۷/۱-۹	۸/۱-۹
۵	۹/۱-۱۱	۹/۱-۱۰

سطوح دانش: با توجه به اینکه نمره کامل هر سوال در پرسشنامه عدد ۲ در نظر گرفته شده است، سطح دانش به شکل زیر طبقه بندی می شود: (کمتر از ۰/۵) = کم، (۰/۵ - ۱) = متوسط رو به پایین، (۱/۵ - ۱) = متوسط رو به بالا، (۱/۵ - ۲) = خوب تا عالی

سطوح اولویت بندی: با توجه به اینکه میزان اهمیت موضوعات بر اساس نظر کارشناسان از ۱ تا ۵ درجه بندی شده، کمترین عدد اولویت + و بیشترین عدد ۲۵ می باشد. سطوح اولویت به شکل زیر طبقه بندی شده است:

(۵-)=ضعیف، (۱۰- ۵/۱)=نسبتاً ضعیف، (۱۵- ۱۰/۱)=متوسط، (۲۰- ۱۵/۱)=بالا، (۲۵- ۲۰/۱)=بسیار بالا

مفهوم نیاز آموزشی در این تحقیق عبارت است از «تفاوت بین وضع مطلوب و وضع موجود». پس اگر وضع موجود و وضع مطلوب را بشناسیم و فاصله بین آنها را اندازه بگیریم، نیاز آموزشی را تعیین کرده ایم. پس از بررسی و مطالعه روش و الگوهای گوناگونی نیازسنجی آموزشی- ترویجی و با توجه به اینکه هدف اندازه گیری نیاز دانشی است و با در نظر گرفتن ویژگیها و شرایط، روش آزمون کلیدی برای اجرای این طرح انتخاب شد. به دلیل این که عشایر از سطح سواد کمی برخوردار هستند، آزمون به صورت شفاهی اجرا خواهد شد. مهمترین قسمت کار ما در این روش، تهیه آزمون استاندارد است که این آزمون هم وسیله گردآوری اطلاعات از وضع موجود است و هم وضع مطلوب را نشان خواهد داد. جهت تهیه آزمون استاندارد، ابتدا با کمک کارشناسان وظایف شغلی برای انجام مطلوب فعالیتهای تولیدی مورد نظر تعیین و سپس بر اساس این وظایف عناوین تواناییهایی که نیاز آموزشی بهره برداران باید در زمینه آنها سنجیده شود، مشخص گردید. در نهایت کارشناسان مربوطه سوالات را در قالب این عناوین طراحی کردند.

در ذیل عناوین تواناییها در زمینه دو فعالیت تولیدی زراعت آبی، باغبانی ذکر شده است. (کارشناسان ادارات باغبانی، زراعت سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان شرقی، ۱۳۸۶)

عناوین تواناییها در زمینه زراعت آبی (گندم، جو، یونجه، ذرت علوفه ای، پنبه، آفتابگردان، نخود و گوجه فرنگی):

الف) قبل از کاشت: (۱) رعایت تناوب زراعی، (۲) استفاده از بذر اصلاح شده، (۳) شناخت خاک مناسب، (۴) ضد عفونی بذر، (۵) آماده سازی زمین

ب) کاشت: (۱) آگاهی از بذر مورد نیاز برای یک هکتار زمین، (۲) آگاهی از بهترین زمان کاشت، (۳) آگاهی از عمق مناسب برای کاشت

ج) داشت: (۱) آبیاری، (۲) مبارزه با علف های هرز، (۳) مبارزه با آفات، (۴) مبارزه با بیماریها

د) برداشت: (۱) تشخیص زمان برداشت و (۲) آشنایی با روشهای برداشت

ه) پس از برداشت: (۱) نگهداری و انبارداری و (۲) استفاده از بقایای باقی مانده در مزرعه

و) مربوط به مراحل مختلف: (۱) تغذیه (استفاده از کود شیمیایی و کود حیوانی) و (۲) استفاده از ماشین آلات کشاورزی

عناوین تواناییها در زمینه باغبانی (انگور، بادام، زردآلو، فندق، سیب، آلبالو و گیلاس):

الف) قبل از کاشت: (۱) شناخت نهال خوب یا مناسب و (۲) شناخت خاک مناسب

ب) کاشت: (۱) آگاهی از زمان کاشت نهال و (۲) آگاهی از فاصله کاشت مناسب

ج) داشت: (۱) آبیاری، (۲) مبارزه با آفات، (۳) مبارزه با بیماریها، (۴) آگاهی از نوع و میزان کود مورد نیاز و (۵) آشنایی با هرس کردن

د) برداشت: (۱) تشخیص زمان برداشت

ه) پس از برداشت: (۱) نگهداری و انبارداری و (۲) آگاهی از روشهای تکثیر و تولید نهال

قابل ذکر است که بر اساس مطالعاتی که شرکت خدمات مهندسی جهاد در سال ۱۳۸۰ برای اداره کل

امور عشایر استان انجام داده است، با توجه به شرایط اقلیمی منطقه، کیفیت منابع آب و خاک، هماهنگی

با برنامه های توسعه ای منطقه و ... محصولات زراعی (گندم، جو، یونجه، ذرت علوفه ای، پنبه،

آفتابگردان، نخود و گوجه فرنگی) و محصولات باغی؛ (انگور، بادام، زردآلو، فندق، سیب، آلبالو

وگیلاس) برای کشت در پایاب سد ارسباران توصیه شده است. (گزارش گزینه منتخب شبکه آبیاری و زهکشی اراضی پایاب سد ارسباران شرکت مهندسی جهاد، ۱۳۸۰)

بحث و نتایج

ویژگیهای فردی، اقتصادی - اجتماعی و حرفه ای افراد مورد مطالعه سن : بر اساس اطلاعات بدست آمده میانگین سنی آزمودنیها ۴۳ سال می باشد و بیشترین درصد افراد (۴۶٪) در گروه سنی (۴۰-۱۹) سال و کمترین درصد آنها (۱۲/۵٪) بین (۷۵-۶۱) سال سن دارند، اکثریت این افراد در گروه سنی قرار دارند که جهت شرکت در دوره های آموزشی مورد نیازشان برای شروع فعالیت های تولیدی جدید در منطقه مناسب می باشد.

سطح سواد : میانگین سطح سواد پاسخگویان ۲ کلاس می باشد و بیشترین درصد افراد (۵۷٪) بی سواد بوده و کمترین درصد آنها (۱ درصد) ۱۲ کلاس سواد دارند. لازم است که مسئولین در تنظیم برنامه آموزشی مورد نیاز این افراد سطح سواد بسیار پایین آنها را مورد توجه قرار دهند.

شیوه زندگی : ۹۹ درصد پاسخگویان در حال حاضر کوچ نشین هستند و تنها ۱ درصد آنها ساکن شده اند. شغل فعلی : در حال حاضر ۱۰/۵ درصد پاسخگویان در فعالیت های زراعت دیم، دامداری (دام سبک) و سایر مشاغل اشتغال دارند و ۸۹/۵ درصد آنها تنها در فعالیت دامداری (دام سبک) مشغول هستند، با توجه به اینکه در زمینه های پرورش گاو، باغبانی، زراعت آبی سابقه فعالیت نداشتند، پیش بینی می شد که سطح دانش آنها در این زمینه ها بسیار پایین باشد. که نتایج بدست آمده مؤید این پیش بینی است.

میزان زمین زراعی دیم و نام محصول زراعی : ۶۰/۴ درصد از پاسخگویان زمین زراعی دیم ندارند. و ۷۵ درصد افراد مورد مطالعه زراعت انجام نمی دهند. و ۲۵ درصد دیگر تنها گندم و جو کشت می نمایند.

منبع کسب دانش و مهارت زراعت : از ۳۵ نفر که در مورد زراعت اطلاعات دارند، ۲۵/۷ درصد آنها این اطلاعات از تجربه خود و خانواده، ۲۵/۷ درصد تنها از تجربه خودش و ۴۸/۶ درصد تنها از تجربه خانواده بدست آورده است. این نتایج حاکی از آن است که این افراد یا در هیچ دوره آموزشی مربوط به زراعت شرکت نکرده اند و یا این دوره ها هیچ تأثیری در آنها نداشته است.

دام : بر اساس اطلاعات بدست آمده تنها ۲۰ درصد از پاسخگویان دام سبک ندارند. در حالی که ۹۶ درصد آنها دام بزرگ ندارند.

آگاهی از هدف ساخت سد : نتایج بدست آمده حاکی از آن است که ۸۳ درصد از افراد مورد مطالعه از اهداف ساخت سد ارسباران اطلاع دادند. و موارد آبی کردن زمینهای زراعی، اسکان عشایر، اشتغال عشایر در کشاورزی را ذکر کرده اند.

اطلاع از محصولات زراعی توصیه شده: تنها ۱۳/۵ درصد از آزمودنیها، اظهار کرده اند که اطلاع دارند که چه محصولات زراعی برای کاشت در پایاب توصیه شده است و این افراد محصولات گندم، جو، پنبه، گوجه فرنگی، و صیفیجات را ذکر کرده اند. در حالی که آفتابگردان، ذرت علوفه ای، یونجه و نخود نیز جزو محصولات توصیه شده می باشد.

اطلاع از محصولات باغی توصیه شده: تنها ۹ درصد پاسخگویان اظهار کرده اند که نام محصولات باغی توصیه شده را می دانند و موارد سیب، گردو، خرمالو، زردآلو، انگور، انار، پسته، به و گیلاس را ذکر کرده اند در حالی که گردو، خرمالو، انار، پسته و به جز محصولات توصیه شده نمی باشد. و موارد فندق، آلبالو، بادام نیز جزء موارد توصیه شده می باشد.

مشارکت در برنامه های آموزشی - ترویجی : نتایج بدست آمده حاکی از آن است که تنها ۳۶ درصد افراد مورد مطالعه در دوره های آموزش مختلف مربوط به پرورش دام سبک و سنگین و مرتعداری شرکت کرده اند . و هیچکدام از آنها در زمینه زراعت و باغبانی آموزش ندیده اند.

زمینه فعالیت مورد علاقه بهره برداران در اراضی آبی : همه افراد مورد مطالعه علاقه دارند که در اراضی آبی پایاب سد در سه زمینه باغبانی ، زراعت آبی ، پرورش دام سنگین و یا در دو زمینه و یا در یکی از زمینه ها فعالیت کنند. این نتیجه مؤید نتایج مطالعه دیگری (تقوی، ۱۳۷۳) می باشد که بر اساس آن مطالعه ۷۹/۸ درصد خانوارهای منطقه قره قیه، زراعت آبی و دامپروری به شکل توأم، ۱۴/۶٪ زراعت آبی و ۳/۹٪ دامپروری رافعالیت تولیدی مناسب خانوار خود می دانند. همچنین بیانگر این است که انجام تحقیق حاضر از ضرورت بسیار بالایی برخوردار بوده است .

میزان رضایت پاسخگویان از شغل و شیوه زندگی : بر اساس نتایج بدست آمده، میزان رضایت پاسخگویان از شغل های دامداری (دام سبک به شکل سنتی) ، زراعت دیم و شیوه زندگیشان (که کوچ نشینی است) پایین و از سایر شغل ها (باغبانی و خرید و فروش احشام) خوب می باشد. بطوری که میانگین میزان رضایت پاسخگویانی که زراعت دیم می کردند از زراعت ۳/۹۲ ، افراد دامدار از دامداری ۳/۵۴ ، از سایر شغل ها (خرید و فروش دام و باغبانی) ۷/۲ و از شیوه زندگی شان ۴/۱۳ از ۱۰ می باشد.

این نتیجه نیز اهمیت بسیار بالا انجام تحقیق حاضر را نشان می دهد و بیانگر آن است که بهره برداران آمادگی کامل جهت تغییر فعالیت های تولیدی و اسکان در پایاب سد را دارند .

این افراد به عنوان علت عدم رضایت از زراعت به ۸ دلیل (سود کم ، محصول کم زراعت دیم ، بارندگی کم و نابهنگام و کمبود آب ، کمبود زمین زراعی ، گرانی نهاده ها و کمبود امکانات) اشاره کرده اند که اکثر آنها با تبدیل زراعت دیم به آبی قابل حل می باشد.

همچنین افراد دامدار به ۱۶ دلیل اشاره کرده اند که ۳ مورد مربوط به گرانی نهاده و سود کم پرورش دام سبک ، ۴ مورد مربوط به کمبود علوفه و مرتع و دیگر موارد مربوط به مشکلات کوچ نشینی و بیلاق می باشد . که بیشتر این مسایل با جایگزینی پرورش گاو به جای پرورش گوسفند از بین خواهد رفت.

همچنین پاسخگویان برای عدم رضایت از شیوه زندگی خود به دلایل، در آمد کم، رفاه کم ، کمبود امکانات، زحمت زیاد کوچ نشینی، کمبود زمین زراعی ، نبود امکانات تحصیل فرزندان ذکر کرده اند که این مسایل با اسکان ، ایجاد اشتغال پایدار ، افزایش خدمات رفاهی در کانون های اسکان واگذاری اراضی آبی ، رفع خواهد شد.

قابل ذکر است که این یافته نیز مشابه نتایج مطالعه مذکور (تقوی، ۱۳۷۳) می باشد، که بر اساس آن مطالعه ۸۸ درصد عشایر منطقه مورد مطالعه داوطلب اسکان بوده و ۱۰ درصد به ادامه کوچ روی ، ۲ درصد به رمه گردانی تمایل دارند. در حالی که ۷۰ درصد افرادی که به کوچ روی تمایل دارند، ادامه کوچ روی را منوط به (تامین شرایط زندگی)، ۱۶ درصد (تامین درآمد) و ۱۰ درصد آنها (تامین زمین و مرتع کافی) می دانند.

اثرات اقتصادی - اجتماعی ساخت سد در منطقه : بررسی دیدگاه پاسخگویان در زمینه اثرات اقتصادی - اجتماعی ساخت سد ارسباران در منطقه نشان می دهد که این افراد معتقد هستند که ساخت این سد اثرات مثبتی در توسعه منطقه خواهد داشت بطوری که بر اساس نظرات آنها میانگین اثر این سد در توسعه زراعت ، دامپروری ، باغداری ، صنایع تبدیلی ، افزایش درآمد ، ایجاد اشتغال ، کاهش مهاجرت ، افزایش رفاه خانواده ها ، بهسازی محیط و تغییر شیوه زندگی بین (۹/۰۹ - ۷/۹۶) از ۱۰ می باشد.

زراعت آبی : بر اساس اطلاعات بدست آمده هیچکدام از پاسخگویان سابقه زراعت آبی ندارند . همچنین این افراد ترجیح می دهند در اراضی آبی واگذار شده به ترتیب اولویت محصولات زراعی گندم و جو ، یونجه ، پنبه ، گوجه فرنگی ، کنجد، سیب زمینی، ذرت علوفه ای، پیاز، نخود، چغندر، ذرت دانه ای، لوبیا و برنج بکارند که غیر از آفتابگردان همه محصولات زراعی توصیه شده جز موارد مذکور می باشد .

قابل ذکر است که تنها ۱۱/۵ درصد از آنها تاکنون از کود شیمیایی استفاده کرده اند و همچنین تنها ۴۹ درصد از آنها از ماشین آلات (تراکتور ، کمباین ، گاو آهن ، خرمن کوب ، بذر کار ، پنجه غازی ، و چاپر و سمپاش) به ترتیب تعداد افراد استفاده کننده، استفاده کرده اند.

باغبانی : بر اساس نتایج بدست آمده تنها ۱ درصد از آزمودنیها باغبانی می کنند. این افراد ترجیح می دهند در اراضی آبی واگذار شده به ترتیب اولویت درختان بادام ، گردو ، زردآلو ، هلو ، آلو ، گیلاس ، شلیل ، فندق ، سیب ، انار ، انگور ، گلابی ، پسته ، موز ، آلبالو ، و توت بکارند که تمام درختان توصیه شده جزء این موارد است .

لازم به ذکر است که تنها ۵ درصد پاسخگویان با آبیاری قطره ای و سمپاش آشنایی دارند . همچنین فقط ۵ درصد آنها می توانند هرس را انجام دهند.

نیازهای آموزشی بهره برداران در زمینه زراعت آبی

سطح دانش :

بر اساس اطلاعات جدول (۲) سطح دانش پاسخگویان در زمینه زراعت تمام محصولات مورد مطالعه خیلی کم می باشد. بطوری که بیشترین سطح دانش آنها مربوط به محصولات گندم و جو و یونجه با میانگین ۰/۱۸۹۷ و ۰/۱۲۶۴ و کمترین سطح دانش مربوط به محصولات نخود ، پنبه ، ذرت علوفه ای ، آفتابگردان و گوجه فرنگی به ترتیب با میانگین ۰/۰۴۹۵ ، ۰/۰۲۱۵ ، ۰/۰۱۴۷ ، ۰/۰۰۳۷ و ۰/۰۰۳۱ از عدد ۲ می باشد . همچنین بررسی توزیع انحراف معیار نشان می دهد که اختلاف نمراتشان در زمینه محصولاتی که سطح دانش بیشتری دارند ، بیشتر است و با کاهش سطح دانش این اختلاف نیز کاهش می یابد.

جدول شماره (۲) توزیع آماری سطح دانش بهره برداران در زمینه زراعت محصولات مورد مطالعه

رتبه	انحراف معیار	میانگین	نام محصول زراعی
۱	.20744	.1897	گندم و جو
۲	.19803	.1264	یونجه
۳	.12250	.0495	نخود
۴	.06584	.0215	پنبه
۵	.04869	.0147	ذرت علوفه ای
۶	.01683	.0037	آفتابگردان
۷	.01461	.0031	گوجه فرنگی

میزان اهمیت :

میزان اهمیت زراعت محصولات مورد مطالعه بر اساس میزان درصدی که این محصولات برای کاشت در منطقه توصیه شده اند ، تعیین شده است و این میزان برای ذرت علوفه ای ، پنبه و یونجه ۵ ، گندم و جو ، ۳ و برای گوجه فرنگی ، آفتابگردان و نخود عدد ۱ از ۵ می باشد .

نیاز آموزشی :

بر اساس اطلاعات جدول (۳) نیاز آموزشی آزمودنیها به ترتیب اولویت در زمینه زراعت « ذرت علوفه ای » ، « پنبه » و « یونجه » بسیار بالا و در زمینه زراعت گندم و جو ، نسبتاً ضعیف و در زمینه زراعت « گوجه فرنگی » ، « آفتابگردان » و « نخود » ضعیف می باشد .

جدول (۳) توزیع داده های مربوط به شاخص های اولویت بندی نیازهای آموزشی بهره برداران در زمینه زراعت محصولات مورد مطالعه

اولویت	تفاضل «اهمیت موضوع» از «دانش بهره برداران» ضرب در «اهمیت موضوع»	سطح دانش بهره برداران	میزان اهمیت	محصولات زراعی
۱	۲۴,۹۳	۰/۰۱۴۷	۵	ذرت علو فه ای
۲	۲۴,۸۹	۰/۰۲۱۵	۵	پنبه
۳	۲۴,۳۷	۰/۱۲۶۴	۵	یونجه
۴	۸,۴۳	۰/۱۸۹۷	۳	گندم و جو
۵	۱,۰۰	۰/۰۰۳۱	۱	گو جه فرنگی
۵	۱,۰۰	۰/۰۰۳۷	۱	آفتابگردان
۶	۰,۹۵	۰/۰۴۹۵	۱	نخود

نیازهای آموزشی بهره برداران در زمینه باغبانی
سطح دانش : بر اساس اطلاعات جدول شماره (۴) سطح دانش پاسخگویان در زمینه باغبانی محصولات مورد مطالعه خیلی کم می باشد. بطوری که میانگین سطح دانش آنها در زمینه باغبانی «انگور»، «سیب»، «بادام»، «آلبالو و گیلاس»، «زردآلو» و «فندق» به ترتیب ۰/۰۰۹۸، ۰/۰۰۸۳، ۰/۰۰۷۳، ۰/۰۰۵۷، ۰/۰۰۵۲ و ۰/۰۰۴۶ می باشد. بررسی انحراف معیار نشان می دهد که نمرات افراد در تمام محصولات تقریباً از توزیع یکنواختی برخوردار بوده است.

جدول شماره (۴) توزیع آماری سطح دانش بهره برداران در زمینه باغبانی محصولات مورد مطالعه

رتبه	انحراف معیار	میانگین	نوع محصول باغی
۱	.04188	.0098	انگور
۲	.03134	.0083	سیب
۳	.02614	.0073	بادام
۴	.02894	.0057	آلبالو و گیلاس
۵	.03362	.0052	زردآلو
۶	.02232	.0046	فندق

میزان اهمیت :

درجه اهمیت باغبانی محصولات مورد مطالعه با توجه به میزان درصد توصیه شده برای کاشت در منطقه، تعیین شده است، میزان اهمیت باغبانی زردآلو، بادام و سیب، ۴، فندق، ۳، انگور، ۲ و آلبالو و گیلاس ۱ از عدد ۵ می باشد.

نیاز آموزش :

بر اساس اطلاعات جدول (۵) نیاز آموزش پاسخگویان به ترتیب اولویت در زمینه باغبانی محصولات « زردآلو » و « سیب » ، بادام ، « فندق » ، نسبتاً ضعیف و « انگور » و « آلبالو و گیلاس » ، ضعیف می باشد.

جدول (۵) توزیع داده های مربوط به شاخص های اولویت بندی نیازهای آموزشی بهره برداران در زمینه باغبانی محصولات مورد مطالعه

اولویت	مفاضل «اهمیت موضوع» از «دانش بهره برداران» ضرب در «اهمیت موضوع»	سطح دانش بهره برداران	میزان اهمیت	محصولات باغی
۱	۱۵,۹۸	.0052	۴	زردآلو
۲	۱۵,۹۷	.0073	۴	بادام
۲	۱۵,۹۷	.0083	۴	سیب
۳	۸,۹۹	.0046	۳	فندق
۴	۳,۹۸	.0098	۲	انگور
۵	۰,۹۹	.0057	۱	آلبالو و گیلاس

مقایسه سطح دانش بهره برداران در زمینه انواع فعالیت های تولیدی :
 بر اساس داده های جدول (۶) سطح دانش این افراد در زمینه فعالیت های تولیدی مورد مطالعه خیلی کم می باشد بطوری که بیشترین سطح دانش آنها مربوط به فعالیت های « زراعت عمومی » و « باغبانی عمومی » به ترتیب با میانگین ۰/۲۱۷ و ۱/۰۲۴ و کمترین سطح دانش مربوط به فعالیت های « زراعت اختصاصی » و « باغبانی اختصاصی » به ترتیب با میانگین دانش ۰/۰۷۴۳ و ۰/۰۰۶۸ از عدد ۲ می باشد .
 جدول شماره (۶) توزیع آماری سطح دانش بهره برداران در زمینه انواع فعالیت های مورد مطالعه

رتبه	انحراف معیار	میانگین	انواع فعالیتها
۲	.24523	.2170	زراعت عمومی
۳	.14039	.1024	باغبانی عمومی
۴	.07521	.0743	زراعت اختصاصی
۵	.02004	.0068	باغبانی اختصاصی

نتایج تحلیل همبستگی

الف - همبستگی بین متغیرهای وابسته و مستقل

بر اساس اطلاعات جدول های (۷)، (۸)، (۹) و (۱۰)

۱ - بین متغیرهای مستقل سن ، تحصیلات ، زمین زراعی دیم ، مساحت زیر کشت ، میزان تولید محصول زراعی ، تعداد دام کوچک ، تعداد دام بزرگ و میزان زمین پایاب سدبا زراعت اختصاصی و باغبانی عمومی همبستگی وجود ندارد .

۲- بین متغیرهای سن ، تحسیلات ، مساحت زیر کشت ، میزان تولید محصول زراعی ، تعداد دام کوچک و تعداد دام بزرگ با نمره زراعت عمومی همبستگی وجود ندارد . در حالی که بین متغیرهای زمین زراعی دیم و میزان زمین پایاب سد با نمره زراعت عمومی به ترتیب با ضریب همبستگی $+0/221$ و $+0/228$ در سطح $+0/05$ اطمینان رابطه وجود دارد .

شاید به این دلیل است که ، افرادی که زراعت دیم انجام می دهند از طریق تجربه و یادگیری از خانواده با اصول اولیه و عمومی زراعت آشنا هستند .

۳- بین متغیرهای سن ، تحسیلات ، زمین زراعی دیم ، مساحت زیر کشت ، میزان تولید محصول زراعی ، تعداد دام کوچک ، تعداد دام بزرگ و میزان زمین پایاب سد با نمره باغبانی تخصصی همبستگی وجود ندارد .

همبستگی خیلی کم بین متغیرهای وابسته و مستقل متأثر از این مسأله است که بر اساس نتایج قبلی سطح نمرات همه افراد مورد مطالعه در زمینه های مورد مطالعه بسیار پایین بوده است .

- بر اساس این نتایج تعداد دام بهره برداران تاثیری بر میزان دانش آنها ندارد . در حالی که بر اساس نتایج تحقیق دیگری (خضولو، ۱۳۸۲) بین تعداد دام و میزان نیاز آموزش و ترویجی زنان روستایی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد .

جدول(۷) رابطه بین متغیر های مستقل با متغیر وابسته نمره زراعت عمومی

متغیر مستقل	مقیاس	ضریب همبستگی
سن	نسبی	$+0/118$
تحسیلات	نسبی	$+0/079$
زمین زراعی دیم	نسبی	$+0/221^*$
مساحت زیر کشت	نسبی	$-0/122$
میزان تولید سالانه(محصول زراعی)	نسبی	$-0/06$
تعداد دام کوچک	نسبی	$+0/174$
تعداد دام بزرگ	نسبی	$-0/114$
میزان زمین پایاب سد	نسبی	$+0/228^*$

جدول(۸) رابطه بین متغیر های مستقل با متغیر وابسته نمره زراعت تخصصی

متغیر مستقل	مقیاس	ضریب همبستگی
سن	نسبی	$+0/26$
تحسیلات	نسبی	$-0/014$
زمین زراعی دیم	نسبی	$+0/130$
مساحت زیر کشت	نسبی	$-0/162$
میزان تولید سالانه(محصول)	نسبی	$+0/01$

		زراعی)
+۰/۰۷۷	نسبی	تعداد دام کوچک
-۰/۰۵۱	نسبی	تعداد دام بزرگ
+۰/۱۹۷	نسبی	میزان زمین پایاب سد

جدول (۹) رابطه بین متغیر های مستقل با متغیر وابسته نمره باغبانی عمومی

متغیر مستقل	مقیاس	ضریب همبستگی
سن	نسبی	+۰/۰۰۴
تحصیلات	نسبی	+۰/۰۸۴
زمین زراعی دیم	نسبی	+۰/۰۰۹
مساحت زیر کشت	نسبی	+۰/۰۵۵
میزان تولید سالانه (محصول زراعی)	نسبی	+۰/۱۲۰-
تعداد دام کوچک	نسبی	+۰/۰۲
تعداد دام بزرگ	نسبی	+۰/۰۱۲
میزان زمین پایاب سد	نسبی	+۰/۱۰۵

جدول (۱۰) رابطه بین متغیر های مستقل با متغیر وابسته نمره باغبانی تخصصی

متغیر مستقل	مقیاس	ضریب همبستگی
سن	نسبی	+۰/۱۵۱-
تحصیلات	نسبی	+۰/۰۸۶
زمین زراعی دیم	نسبی	+۰/۰۸۹-
مساحت زیر کشت	نسبی	+۰/۰۶۲-
میزان تولید سالانه (محصول زراعی)	نسبی	+۰/۰۹۳-
تعداد دام کوچک	نسبی	+۰/۰۹۹-
تعداد دام بزرگ	نسبی	+۰/۰۶۸-
میزان زمین پایاب سد	نسبی	+۰/۰۳۴-

تحلیل همبستگی بین متغیر های وابسته
بر اساس نتایج بدست آمده

۱- بین نمره زراعت تخصصی و نمره باغبانی عمومی با نمره زراعت عمومی به ترتیب با ضریب $0/597$ و $0/267$ در سطح $0/01$ اطمینان همبستگی وجود دارد در حالی که بین نمره باغبانی تخصصی با نمره زراعت عمومی رابطه ای وجود ندارد .

۲- بین نمره باغبانی عمومی و نمره باغبانی تخصصی با نمره زراعت تخصصی همبستگی وجود ندارد .

۳- بین نمره باغبانی عمومی با نمره باغبانی تخصصی رابطه ای وجود ندارد .

جدول (۱۱) همبستگی بین نمره زراعت عمومی با متغیرهای زیر

متغیر	مقیاس	ضریب همبستگی
نمره زراعت تخصصی	فاصله ای	$0/597^{**}$
نمره باغبانی عمومی	فاصله ای	$0/267^{**}$
نمره باغبانی تخصصی	فاصله ای	$-0/097$

جدول (۱۲) همبستگی بین نمره زراعت تخصصی با متغیرهای زیر

متغیر	مقیاس	ضریب همبستگی
نمره باغبانی عمومی	فاصله ای	$0/118$
نمره باغبانی تخصصی	فاصله ای	$0/007$

جدول (۱۳) همبستگی بین نمره باغبانی عمومی با نمره باغبانی تخصصی

متغیر	مقیاس	ضریب همبستگی
نمره باغبانی تخصصی	فاصله ای	$0/167$

بررسی تاثیر سطوح مختلف برخی متغیرهای مستقل بر سطح دانش بهره برداران بر اساس نتایج بدست آمده (نام قشلاق) بین میزان دانش آنها در زمینه زراعت عمومی ، تخصصی و باغبانی عمومی در سطح $0/01$ اختلاف معنی داری بوجود آورده است در حالی که در میزان دانش آنها در زمینه باغبانی تخصصی اختلاف معنی داری ایجاد نکرده است .

سطوح مختلف (میزان مفیدی دوره ها) ، (میزان رضایت از زراعت) (میزان رضایت از شیوه زندگی) در میزان دانش آنها در زمینه ، زراعت عمومی ، تخصصی و باغبانی عمومی و تخصصی اختلاف معنی داری ایجاد نکرده است .

(میزان رضایت از شیوه زندگی) بین میزان دانش آنها در زمینه پرورش گاو در سطح $0/05$ در زمینه باغبانی عمومی در سطح $0/01$ اختلاف معنی داری ایجاد کرده است در حالی که میزان دانش آنها در زمینه زراعت عمومی و تخصصی و باغبانی تخصصی اختلاف معنی داری ایجاد نکرده است .

همچنین (دیدگاه آنها نسبت تاثیر سد در منطق) در دانش آنها در زمینه باغبانی تخصصی در سطح ۰/۰۱ اختلاف معنی داری بوجود آورده است در حالی که در میزان دانش آنها در زمینه زراعت عمومی و تخصصی و باغبانی عمومی اختلاف معنی داری ایجاد نکرده است.

این نتایج موید نتایج قبلی تحقیق حاضر می باشد مبنی بر اینکه سطح دانش همه افراد در زمینه های مورد مطالعه پایین بوده و تفاوتی بین نمرات آنها وجود ندارد.

جدول (۱۴) نتایج تحلیل واریانس اثر سطوح مختلف برخی متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته

مستقل		نام قشلاق		میزان مفیدی دوره ها		میزان رضایت از زراعت		میزان رضایت از دامداری		میزان رضایت از شیوه زندگی		دیدگاه (تاثیر سد در منطقه)	
وابسته		f	p	f	p	F	p	f	p	f	p	f	p
نمره زراعت عمومی	۰,۰۰	**	۱	۰,۷۷	۰	۱,۴۴	۰,۲۱	۱,۷۸	۰,۰۸	۱,۱۶۴	۰,۳۲	۰,۹۳	۰,۶۰۸
نمره زراعت تخصصی	۰,۰۰	**	۹	۰,۹۳	۰	۱,۴۳	۰,۲۲	۱,۵۶	۰,۱۴	۰,۷۱۶	۰,۷۰	۰,۹۹	۰,۴۴۱
نمره باغبانی عمومی	۰,۰۰	**	۹	۰,۶۸	۰	۱,۸۶	۰,۰۹	۱,۵۶	۰,۱۴	*۴,۰۳۱	۰,۰۰	۰,۹۹	۰,۴۶۵
نمره باغبانی تخصصی	۰,۸۳	۰,۵۲۰	۹	۰,۳۹	۰	۰,۵۱	۰,۸۴	۱,۱۱	۰,۳۶	۰,۹۰۹	۰,۵۲	۰,۰۰	۱۵,۲۳۱

پیشنهادهات:

با توجه به نتایج بدست آمده پیشنهادات ذیل ارایه می گردد

- ۱- پیشنهاد می شود که به ترتیب اولویت در زمینه زراعت ذرت علوفه ای، پنبه، یونجه، جو، گوجه فرنگی، آفتابگردان و نخود دوره های آموزشی ترویجی طراحی و اجرا گردد.
- ۲- پیشنهاد می شود که در منطقه به ترتیب اولویت در زمینه باغبانی زرد آلو، بادام، سیب، فندق، انگور و آلبالو و گیلاس دوره های آموزشی طراحی و اجرا گردد.
- ۳- با توجه به اینکه بین نمرات بهره برداران ساکن در قشلاق های مورد مطالعه اختلاف معنی داری وجود دارد، لازم است برنامه ریزان برای هر قشلاق برنامه آموزشی ویژه و مناسب را تنظیم کنند.
- ۴- با توجه به اینکه بهره برداران از سطح سواد بسیار پایینی برخوردار هستند ضروری است که برنامه آموزشی ترویجی آنها متناسب با سطح سواد آنها تدوین گردد.
- ۵- با توجه به اینکه تعداد کمی از بهره برداران در زمینه پرورش گاو آموزش دیده و هیچکدام از آنها در زمینه زراعت و باغبانی آموزش ندیده اند. همچنین بدلیل اینکه سطح نمرات آنها در هر سه زمینه بسیار پایین است، ضروری است که جهت موفقیت آنها در این فعالیت ها برنامه آموزشی جامع و کامل طراحی شده و اجرا گردد.

- ۶- با توجه به اینکه افراد مورد مطالعه آگاهی کمی از برنامه های توسعه ای پایاب سد مبنی بر توصیه الگوی کشت و جایگزینی دام سنگین به جای دام سبک دارند ، پیشنهاد می شود جهت هماهنگی و مشارکت بیشتر آنها ، برنامه ریزان اطلاعات لازم را در اختیار آنها قرار دهند .
- ۷- بر اساس نتایج بدست آمده برنامه آموزشی و ترویجی پنج ساله ذیل پیشنهاد می گردد.

سال	اصول زراعت آبی	اصول باغبانی
اول	- ذرت علوفه ای - پنبه	- زرد آلو - بادام
دوم	- پنبه - یونجه	- بادام - سیب
سوم	- یونجه - جو و گندم	- سیب - فندق
چهارم	- جو و گندم - گوجه فرنگی	- فندق - انگور
پنجم	- آفتاب گردان - نخود	- انگور - آلبالو و گیلاس

فهرست منابع

- (۱) انصاری، ب. (۱۳۸۵). بررسی و شناخت نیازهای آموزشی ترویجی کیوی کاران استان مازندران (شهرستانهای تنکابن و چالوس). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
- (۲) پادار یامچی، س. ۱۳۸۴. بررسی نگرش و نیازهای آموزشی دامداران در زمینه تلقیح مصنوعی در گاوهای شیرین. فصلنامه روستا و توسعه. سال هشتم. شماره ۳.
- (۳) تقوی، ن. ۱۳۷۳. مطالعات اجتماعی و اقتصادی زیست بوم عشایری قره قیه. اداره کل امور عشایر آذربایجان شرقی.
- (۴) حاجی میر رحیمی، د. ۱۳۸۲. بررسی نیازهای آموزشی شاغلان گاودارپیه های نیمه صنعتی استان قم. فصلنامه پژوهش و سازندگی. شماره ۴.
- (۵) خضری، ب. ۱۳۸۲. بررسی نیازهای آموزشی و ترویجی زنان روستایی استان آذربایجان غربی. طرح تحقیقی. بخش تحقیقات و بررسی مسایل روستایی سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی.
- (۶) خلاصه گزارش پروژه آبیاری و زهکشی اراضی پایاب سد ارسباران (جلد هشتم). ۱۳۷۹. اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی. شرکت خدمات مهندسی جهاد. آذربایجان شرقی.
- (۷) روابط عمومی سازمان امور عشایر ایران. ۱۳۸۳. بیانیه همایش ملی ساماندهی عشایر ایران. مجموعه مقالات همایش ملی ساماندهی جامعه عشایر ایران (جلد اول).
- (۸) سرایی، ح. ۱۳۷۵. مقدمه ای بر نمونه گیری در تحقیق. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها.
- (۹) سرمد، ز. ع. بازرگان و ا. حجازی. ۱۳۷۸. روشهای تحقیق در علوم رفتاری. چاپ دوم. انتشارات آگاه. تهران.
- (۱۰) سیمای جامعه عشایر استان. ۱۳۷۹. اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی. آذربایجان شرقی.

- ۱۱) شعبانعلی فمی.ح. ۱۳۸۰. تحلیلی بر فرایند تعیین نیازهای آموزشی ترویجی زنان روستایی. جهاد. سال بیست و یکم. شماره ۲۴۳-۲۴۲.
- ۱۲) شهبازی، ا. ۱۳۷۰. آموزش و ترویج علوم، فنون و مهارت‌های پیشرفته و مناسب‌مقدمترین استراتژی توسعه زندگی جامعه عشایری ایران. مجموعه مقالات سمینار استراتژی توسعه زندگی عشایر. سازمان امور عشایر ایران.
- ۱۳) فروزش، غ. ۱۳۷۲. بیانیه و پیام‌های کنفرانس بین‌المللی عشایر و توسعه. سازمان امور عشایر ایران.
- ۱۴) گزیده نتایج طرح سرشماری اجتماعی - اقتصادی عشایر کوچنده کشور ۱۳۸۷. معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی مرکز آمار ایران.
- ۱۵) گزارش تکمیلی گزینه منتخب شبکه آبیاری و زهکشی اراضی پایاب سد ارسباران. ۱۳۸۰. اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی. شرکت خدمات مهندسی جهاد. آذربایجان شرقی.
- ۱۶) گزارش فنی. ۱۳۸۳. اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی. آذربایجان شرقی
- ۱۷) گزارش مصور عملکرد دوره‌های آموزشی و ترویجی. ۱۳۸۳. اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی.
- ۱۸) گفته‌های معاون اجتماعی سازمان امور عشایر ایران (محسن احمدی). ۱۳۸۳. کمترین حجم سرمایه گذاری های کشور به عشایر اختصاص دارد. روزنامه ایران. سال دهم. شماره ۲۹۳۲. www.iran-newspaper.com/1383/830714.
- ۱۹) حسینی نیا (۱۳۷۹). الگوی نیازسنجی آموزشی و ترویجی و اجرای آزمایشی آن در استان سیستان و بلوچستان. ۱۳۷۹. معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی.
- ۲۰) مانی، ز. ۱۳۷۸. بررسی نیازهای آموزشی زنان روستایی در زمینه فعالیتهای کشاورزی و صنایع تبدیلی در روستاهای تابعه استان اصفهان. طرح تحقیقی. مدیریت آموزش و ترویج سازمان کشاورزی استان اصفهان.
- ۲۱) مغانی، ص. ۱۳۸۰. بررسی مسایل و مشکلات اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی ناشی از اسکان عشایر در شهرستان کلیبر و ارائه الگوی مناسب برای حل آنها. پایان نامه کارشناسی ارشد. مرکز آموزش عالی شهید سرداری سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان شرقی. تبریز
- ۲۲) نصیرائی، م. (۱۳۸۴) بررسی نیازهای آموزشی - ترویجی زنان روستایی جهت بهینه سازی برداشت و فرآوری محصول زرشک در استان خراسان جنوبی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

23) Aliaygi.A.and Zarafshani.K. Training needs of Iranian extension agents about sustainability: The use of Borich's need assessment model . African Journal of Agricultural Research Vol.3(10).pp.681-687, October2008. Available online at <http://www.academicjournals.org/AJAR>

24) Glenn D. Israel.(2003) Determining Sample Size. Agricultural Education and Communication Department, Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, University of Florida .
(<http://edis.ifas.ufl.edu>).

25) Jennings.M, Brashears. T, Burris.S, Chad S. Davis and Brashears.M. A

National Assessment of Beef Cattle Producers' Educational Needs Regarding Pre-Harvest Food Safety. Texas Tech University. proceedings of the 2007 AAEE Research Conference, Volume 34 .

Educational Needs Assessment of Nomads Utilizing Arasbaran Dam Watershed in the Fields of Farming and Gardening

By:

S. Moghani, N. Ghasemi, M. Mousavi, D.H. Mirrahimi

Abstract:

Nowadays, the Nomads life development program in the country is carried out in two distinct approaches: 1- settling volunteer nomads in permanent domiciles 2- Organizing migrating nomads. With respect to the studies eighty eight percent of the nomads in Gharah-ghaia region in East Azarbaijan province volunteer for permanent settling, the Arasbaran Dam was constructed with the aim of settling them and also elevating their income and welfare level.

The capacity of this dam is 25 million cubic meters, which will mainly be used to irrigate 3200 hectares of dry farm lands in the dam watershed. It should also be mentioned that sixty percent of the land will be allocated to farming and the rest will be used to establish orchards. This will make it possible to settle twelve tribes of nomads with 607 families comprising 3460 people.

With respect to the studies undertaken and by considering climatic conditions of the region, quality of water and soil, being in line with development programs of the country, raising crops such as wheat, barely, alfalfa, forage corn, cotton, sunflower, pea, and tomato, and raising orchard crops such as grape, almond, apricot, walnut, apple, sour cherry, and cherry is recommended in the dam watershed.

Since the nomads in the region have traditionally raised sheep and farmed on dry lands, they lack any knowledge or skills to achieve the above mentioned goals. So, it is necessary to teach them the needed skills and promote their vocational and technical knowledge. Lack of comprehensive information about training and needs of nomads in the mentioned fields is the main subject of this study.

This study was carried out in order to evaluate training needs of nomads in the fields of irrigated farming and gardening. It was carried out by doing a field study. The statistical population included volunteer nomads who wanted to be settled in watershed regions of the Arasbarab dam. The Cochran formula was used with random sampling from one hundred twenty people and data was collected thru interviewing and questionnaire.

The result showed that training needs of nomads in the field of farming, forage corn, cotton, and alfalfa were very high, in wheat and barley training needs were rather weak, in "tomato", sunflower", and "pea" training needs were weak. Also, the training needs of nomads in the field of gardening, apricot, apple, almond , and hazelnut were rather week, and for crops such as grape, sour cherry, and cherry the need was weak.

Key Words: Training needs, assessing training needs, nomad practitioners in Arasbaran dam watersheds, organizing nomad life, farming and gardening